

Határainkon túl

CSEPRAKOV V.

Lenin imperializmus-elmélete és a kapitalizmus általános válságának új szakasza

(*Kommunyiszt, 1961. 2. sz. 23–39. l.*)

A leninizmus nagysága és alkotó ereje abban rejlik, hogy a kommunista pártok révén állandóan továbbfejlesztve képezi a proletariátus tudományos elméletét, a cselekvés vezérfonalát. A leninizmus egyik alapvető része a lenini imperializmus-elmélet, amely kiegészült a modern imperializmusban és kapitalizmusban végbemenő folyamatok vizsgálata során nyert új tudományos adatokkal, alapot ad a munkásosztály és kommunista élcsapata számára a helyes politika és taktika követéséhez.

Lenin, összehasonlítva a XX. század első két évtizedét a XIX. századdal, kimerítően jellemezte az imperializmust, a legújabb, magasan felett, az érett és túlérett kapitalizmus gazdasági viszonyainak rendszerét. Lenin zseniálisan felismerte az imperializmus további sorsát, az új ellentétek keletkezését, a kapitalista rendszer pusztulásának elkerülhetetlenségét. A történelmi fejlődés igazolta Lenin megállapítását.

Lenin meghatározta a kapitalista társadalom széthullásának kezdetét, s kidolgozta az imperializmus általános válságának, a kapitalista világrendet teljes egészében, gazdasági, politikai és ideológiai téren egyaránt átható válságának elméletét.

A kapitalizmus általános válsága fejlődése során két szakaszt tett meg: Az első szakasz az első világháború idején kezdődött és Oroszországnak a kapitalista rendszerből történő kiválása következtében bontakozott ki; a második szakasz pedig a második világháború idején indult, s azt követően számos európai és ázsiai ország vált ki a kapitalista rendszerből. Mindkét szakasz az imperialista burzsoázia pozícióinak egyre fokozódó meggyengülését tükrözi.

A kapitalizmus általános válságának jelenlegi, harmadik szakasza a világban végbemenő hatalmas jelentőségű minőségi ugrások következtében az 50-es évek közepén vette kezdetét. Kiváltó okai: az imperializmus gyengülése, a két világrendszer közötti erőviszony döntő jelentőségű megváltozása a szocializmus javára, a gyarmati rendszer széthullása, valamint a kapitalista rend szilárdságának csökkenése, ellentéteinek fokozódása. A szocializmus, a béke, s a nemzeti felszabadító mozgalmak erőinek a békés és jobb jövőért történő harcosszerveződése tovább fokozza az imperializmus gyengülését.

Külön hangsúlyozni kell, hogy a kapitalizmus általános válságának első két szakasza világháborúhoz fűződik, míg a jelenlegi szakasz sajátos vonása az, hogy nincs kapcsolatban világháborúval. A kommunista és munkáspártok értekezletének nyilatkozata az általános válság új szakaszát így jellemzi: „Ennek a szakasznak az a sajátossága, hogy nem világháborúval kapcsolatban alakult ki, hanem a két rendszer versenye és harca, az erőviszonyoknak a szocializmus javára való mind nagyobb megváltozása, az imperializmus valamennyi ellentétének fokozott kiéleződése közepette alakult ki, olyan viszonyok között, amikor a békeszerető erőknek a békés egymás mellett élés megvalósításáért és megszilárdításáért vívott sikeres harca meggátolta az imperialistákat abban, hogy agresszív cselekedeteikkel megzavarják az általános békét, olyan viszonyok között, amikor fellendülőben van a nagy néptömegek harca a demokráciáért, a nemzeti felszabadulásért és a szocializmusért.”

A XX. század második felében az imperializmus olyan új, sajátos történelmi feltételek között létezik, ill. pontosabban, fejezi be létét, amelyek alapvetően különböznek a fejlődése korai szakaszában, a múlt század végén és a század elején fennállott viszonyoktól. E kései imperializmus egy sor sajátos vonással rendelkezik:

1. Ez már nem egységes, mindent átfogó, hanem jelentős mértékben csonka rendszer. A kapitalizmus körforgásából már sok ország kivált és a Szovjetunióval együtt létrehozta a szocialista államok világrendszerét.

A kapitalizmus általános válsága ezen minőségileg új szakaszának megindulásához a döntő lökést a következő tényezők szolgáltatták: A szocializmus győzelme egy sor

európai és ázsiai országban; a kapitalista restauráció társadalmi-gazdasági lehetőségeinek megszűnése nem csupán a Szovjetunióban, de a népi demokratikus országokban is; a szocialista tábor fokozódó egysége és ereje, valamint a kapitalizmussal folytatott gazdasági versenyben a szocializmus által elért sikerek. Az imperializmus pozícióinak gyengülési folyamata állandóan tart. A kapitalizmus meggyengülve került ki a második világháborúból, míg a szocializmus tért hódított és megerősödött. A háború utáni időszak még ideiglenes, részleges stabilizációt sem hozott az imperializmus számára, szemben az első világháború utáni időszakokkal.

Nemzetközi viszonylatban mindinkább megmutatkozik a szocializmus erőinek az imperializmus erőivel szembeni fölénye. Területük kiterjedését és a lakosság lélekszámát tekintve, az imperialista államok lényegében már elmaradnak a szocialista államok mögött; a gazdasági potenciált tekintve pedig a szocialista államok utolérlik az imperialista országokat, noha az európai szocialista országok többsége a múltban elmaradt az iparilag leginkább fejlett kapitalista országoktól, az ázsiai szocialista országok pedig nemrégben még gyarmati és félgyarmati sorban voltak.

A békés egymás mellett élés, amely — mint ismeretes — magában foglalja a két rendszer gazdasági versengését és harcát, fontos feltétele a szocialista rend győzelmének. Ezt alátámasztja a Szovjetunió és az USA fejlődési eredményeinek összehasonlítása. Az ipari termelés átlagos évi növekedési üteme 1954 — 1960 során: a Szovjetunióban 11,1%, míg az USA-ban 2,4% volt.

A szocialista országok ipara 1959-ben hatszor annyit termelt, mint 1937-ben. Ugyanakkor a kapitalista országok ipari termelése alig több, mint az 1937. évi kétszerese. A szocializmussal folytatott gazdasági versengésben tehát állandóan gyengülnek az imperializmus pozíciói.

A kapitalizmus nem vezető ereje többé a társadalmi fejlődésnek, mint a múltban, amikor leigázta a világot, hogy a maga képére alakítsa azt. Napjainkban a történelmi haladás jegyében a szocializmus gazdasági és politikai rendje, ideológiája, kultúrája és életmódja gyakorol egyre erőteljesebb hatást a világban végbemenő folyamatokra.

A szocialista rend nagy életerejéről és dinamikájáról tanúskodik az a tény, hogy a (XV. században keletkezett) kapitalista termelési módnak négy évszázadra volt szükségéhez ahhoz, hogy világrendszerre váljék, míg a kimúlóban levő kizsákmányoló rend erős ellenállásával is megküzdeni kényszerülő szocialista termelési mód mindössze négy évtized alatt is már erőteljes világrendszerre vált.

A szocialista világrendszer mind döntőbb tényezője a társadalmi fejlődésnek: fontos alkotó eleme a világot megváltoztató forradalmi folyamatnak. Az emberiség történetének menetét a szocialista világrendszer roppant erősödése, a nemzetközi munkásosztály harca, s az imperialista világrendszer fokozódó bomlási folyamata jellemzi.

2. A gyarmati rendszernek a nemzeti felszabadító mozgalmak oszlopai alatt bekövetkező széttröszelése, szétesése során az imperializmus olyan új, objektív antiimperialista erővel találja magát szemben, amely nem csupán összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint a gyarmati időkben volt, hanem (és ez nagyon lényeges) politikailag független államokká is szerveződött.

A gyarmati rend romjain keletkezett ifjú államok gazdasági és politikai fejlődése természetesen feltétlenül antiimperialista jellegű. Az égető szocialista problémák megoldatlansága, az iparosítás, az általános életszínvonal jelentős emeléseinek szükségessége imperialistaellenes harcra ösztönzi e felszabadult, de gazdasági téren elmaradt országokat, tekintve, hogy az imperializmus minden módon akadályozza fejlődésüket. A szocialista országok segítséget nyújtanak ezeknek a fiatal, nemzeti államoknak hazai iparuk kialakításához, nemzeti gazdasági életük fejlesztéséhez, támogatják politikai és gazdasági függetlenségükért folytatott harcukat.

Az ázsiai, afrikai és latin-amerikai népek, melyek eddig csupán az imperializmus nemzetközi politikájának játékszerei voltak, „az új élet önálló résztvevőivé, alkotóivá” emelkedtek — mint ezt már Lenin előre látta.

A szocialista világrendszer létezésének s a nemzetközi munkásmozgalom fellendülésének körülményei között Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában végbemenő folyamatok világpolitikai és az imperializmus forradalmi lerombolásának aktív tényezőivé változtatják ezeknek az országoknak a néptömegeit.

3. Egyre erőteljesebb a munka és a tőke közötti óriási harc. Mind több akciót indítanak a dolgozók a béke, a nemzeti függetlenség, a demokrácia és a szocializmus védelmében. A belgiumi általános sztrájk — a belga munkásosztály nagyszerű csatája, — a monopóliumok, az állami monopóliumkapitalizmus egész rendszere, a fegyverkezési hajszája és a gyarmati rend elleni nemzetközi munkásmozgalom újabb fellendülését jelzi. Mélyülnek az ellentétek a monopóliumok és a nemzet egésze között. Folyik a harc a mono-

póliumoknak a polgári demokrácia felszámolását célzó törekvése ellen; a polgári politika és ideológia mély válságban van.

4. A kapitalizmus általános válságának elmélyülése következtében a monopolkapitalista országokban különösen éles belső folyamatok eredményeképpen a monopolkapitalizmus állam-monopolkapitalizmussá vált; fokozódtak ellentétei, gyengült az egész imperialista rendszer.

Az állam-monopolkapitalizmus uralma fokozza az általános válságot

Lenin sohasem holmi megkövült jelenségként, hanem mindig mozgásában vizsgálta az imperialista kapitalizmust, hangsúlyozva, hogy az imperializmus alapvető vonása, lényege a monopóliumok léte. Megállapította, hogy a kapitalista fejlődés „előrehaladt a kapitalizmustól az imperializmusig, a monopóliumtól az államosításig” (Művei 24. köt., 240. l.).

A korai imperializmus lényegében magán monopolkapitalizmus volt. A jelenlegi, kései imperializmus — állami monopolkapitalizmus.

Az állam-monopolkapitalizmus jelentkezési formái:

1. Egy sor vállalat, bank, egész iparágak és a közlekedés, az össz-monopólióké érdekének megfelelően egyes részvénytársaságok formájában közvetlenül alárendelődik a burzsoá államapparátusnak (állami és magán-monopólióké részvételével).

2. A monopóliumoknak nyújtott hatalmas állami megrendelések, „a kincstári munkák”. Az USA-ban pl. az állami felvásárlás 20,4%-át képezi a bruttó nemzeti jövedelemnek.

3. A monopóliumok új tőkebefektetéseinek pénzügyi lehetőségeit növelő állami támogatások és jelentős adókedvezmények.

4. A gazdasági élet kormányzati szabályozásában és ellenőrzésében. Ezen intézkedések lényege a munkásosztály kiszákmányolásának fokozása s a nemzeti jövedelemnek a monopóliumok javára történő újrafelosztása.

Osztály- és társadalmi tartalmát, uralkodó termelési és tulajdonjogi viszonyait tekintve az állam monopolkapitalizmus továbbra is ugyanaz a monopolkapitalizmus; a monopóliumok uralmát jelenti, csupán azzal a különbséggel, hogy a monopóliumok fokozottabban összefonódnak a burzsoá állammal. A monopóliumok uralma s az állam megnövekedett szerepe a termelés társadalmasításának messze előrehaladott folyamatáról tanúskodik. E társadalmasítás azonban a kapitalizmus talaján, a kiszákmányolás talaján történt, tehát a kisajátítás magánjellegű maradt, amennyiben a termelés társadalmi eszközei továbbra is a monopolisták kicsiny csoportjának magántulajdonát képezik, azaz ez a kicsiny csoport használja fel azokat, saját érdekének megfelelően. Figyelemre méltó a monopóliumok profitjának és extraprofitjának növekedése is. A külföldi sajtóban nemrégiben napvilágot látott statisztikai adatok révén megállapíthatjuk, hogy a 200 legnagyobb monopólium (köztük 100 amerikai, 34 angol, 20 nyugat-német, 18 francia és 8 kanadai) 1958-ban 10%-kal több profitra tett szert, mint az előző esztendőben.

A főbb kapitalista államokban a monopolista oligarchia kulcspozíciót élvez. Az államapparátus a monopolista oligarchia aktív eszköze. Az állam felhasználása rendkívüli méretekben megnövelte a monopolista oligarchia hatalmát. Az államapparátus mind inkább egybeolvad a monopóliumokkal. Példaképpen idézhetjük az USA kormányának összetételét. A kulcspozíciókat olyan személyek töltik be, akik szoros kapcsolatban állnak az amerikai finánc-tőke bázisát képező monopóliumokkal. Dillon, a „Dillon, Reed & Co.”, a Wall-Street értékpapírelhelyezéssel foglalkozó egyik legjelentősebb társaságának elnöke, pénzügyminiszteri tétőt kapott; Robert McNamara a „Ford Motor Co.” elnöke lett a hadügyminiszter; a hadügyminiszter külügyi referensévé egy new-yorki pénzembert, Paul Nitze-t nevezték ki; Dean Rusk külügyminiszter kapcsolatban áll Rockefellerrel és korábban vezetője volt a „Rockefeller Fond”-nak; a kereskedelemügyi miniszter, Hodges alelnöke a „Marshall Field”-textilgyárak trösztjének; az igazságügyminiszter — Robert Kennedy, az elnök bátyja, mindketten milliomos család fiai.

Az állam-monopolkapitalizmus csupán fokozat a kapitalizmus imperialista stádiumán belül, a monopolkapitalizmus új formája, amely abban különbözik a megelőző, magánmonopolista formától, hogy —

— végbement a monopóliumok (fináncoligarchia) és a kapitalista államapparátus erőinek összefonódása, összenövése, egygyválása,

— a tőke újtermelési folyamata, következésképpen az értéktöbbletnek a monopóliumok részéről történő kisajátítási folyamata is a gazdasági funkciókat öltött állam közvetlen felhasználásával történik,

— különös erővel jelentkezik a megnövekedett termelőerők és a kapitalista termelési viszonyok közötti kibékíthetetlen ellentét,

— mélyül a kapitalizmus általános válsága, fokozódik az elnyomott népek harca a gyarmati rendszer ellen, a munkásosztály és minden nép harca a monopoltőke ellen,

— a monopoltőke bázisáról elérhető legmagasabb fokán áll a munka és a termelés társadalmosítása, tanúsítva, hogy történelmileg szükségszerűvé vált a kapitalista termelési viszonyoknak szocialista termelési viszonyokkal történő felváltása.

„Az állammonopolista kapitalizmus erősítve a monopóliumoknak a nemzet élete feletti hatalmát, a monopóliumok és az állam erejét egységes mechanizmussá egyesíti abból a célból, hogy megmentse a tőkés rendszert és maximálisan növelje az imperialista burzsoázia profitját a munkásosztály kizsákmányolása és a lakosság széles rétegeinek kifosztása útján” — hangzik a kommunista és munkáspártok képviselőinek értekezletén elfogadott Nyilatkozat.

Az állammonopolkapitalizmus fejlődése — ellentéteket hord magában. Midőn mozgósítani óhajt minden gazdasági, politikai és ideológiai jellegű tényezőt a világban magát túlélt kapitalista rendszer létének meghosszabbítása érdekében, objektíve előkészíti — és nem tudja nem előkészíteni — az elkövetkező szocialista társadalom anyagi bázisát, elmélyíti és élezi a kapitalizmus általános válságát.

Az imperializmusnak a XX. század első negyedében Lenin által feltárt alapvető gazdasági ismérvei teljes egészükben fennmaradnak a XX. század második felének kapitalizmusában is. Sőt, a jelenlegi, kései imperializmusban mutatkozó új jelenségek csupán folytatásai és fejleményei ugyanazon jegyeknek, egyes esetekben kiegészülve, más esetekben módosulva.

A monopolkapitalizmus állam-monopolkapitalizmussá vált, az imperializmusnak Lenin által feltárt lényege, természete, jellemző vonásai azonban változatlanok maradtak.

I. Lenin megállapította, hogy a monopóliumok a gazdasági élet fontos alapelemét képezik, feltárta erejüket és jelentőségüket az első világháború előestéjén. Napjainkban a monopóliumoknak a gazdasági és politikai életben játszott szerepe annyira jelentős, hogy az imperialista országok gazdasági életének fő, döntő alaptényezőjét képezik. Hatalmuk megnyilvánul a termelés, a pénzügy, a kereskedelem, a közlekedés, a mezőgazdaság területén; magukhoz ragadták a nyersanyagforrásokat, a piacokat, a tőkebefektetési zónákat, hatalmuk alá vetették a tudósokat és a kutató tevékenységet.

A monopóliumok gazdasági hatalmáról némi elképzelést nyújtanak az alábbi adatok. Az USA-ban 325.000 corporation-t (részvénytársaságot) találunk a feldolgozó iparban. Ezek közül az 500 legnagyobb foglalkoztatja az ipari munkások 50%-át, s az ipari társaságok egész aktívájának 59%-át bírják.

Nyugat-Németországban 333 részvénytársaság (az összesnek alig több, mint 10%-a) tartja kezében a részvénytársaságok teljes alptőkéjének 81,7%-át.

Angliában az 500 legnagyobb monopólium tartja ellenőrzése alatt az ország gazdasági tevékenységének több, mint a felét. Ezek közül 50, „az ötven óriás klubja”, kapja Angliában, valamint az Anglia határain túl tevékenykedő valamennyi angol társaság bruttó profitjának egyharmadát.

Franciaországban 100 tröszt irányítja a gazdasági életet. A részvénytársaságoknak mindössze 11%-a kapja az összprofit 84%-át.

Olaszországban a magasfokú monopolista koncentráció az ipar jelentős részénél nagymértékű technikai és termelési elmaradottsággal párosul. 1958-ban a 10 milliárd líránál nagyobb tőkével rendelkező részvénytársaságok 0,23%-a rendelkezett valamennyi részvénytársaság össztőkéjének felével.

A magánmonopóliumok hatalma jelentős mértékben növekszik, mivel szoros kapcsolatban állnak a Lenin által „államkapitalista monopóliumok”-nak nevezett állami vállalatokkal. Napjainkban az imperialista országok gazdasági életében rendkívül fontos szereppel és jelentőséggel bírnak az állami vállalatok.

Az állami tőkebefektetés aránya az ipari össztőkebefektetésen belül, %-ban :

Anglia	20,1	Franciaország	30
Nyugat-Németország	14	Olaszország	36,1

Az USA-ban mintegy 20.000 állami, főleg katonai jellegű vállalat van. Ezek aktívája 12 milliárd dollárt tesz ki.

Külön hangsúlyozni kell, hogy nem az a döntő, ki az állami vállalat névleges tulajdonosa, hanem az, kinek származik abból gazdasági haszna. Az állami tulajdon — a monopóliumok gazdasági és politikai uralmának körülményei között — kifejezetten monopól-tulajdon, amennyiben csupán a monopóliumok nyernek abból hasznot.

II. A bankügy fejlődése során a bankok szerény közvetítőkből mindenható monopolistákká nőnek. E monopolisták szerepe napjainkban igen jelentőssé vált. Az USA-ban pl. 1920-ban 30.000 kereskedelmi bank volt, 1955-ben pedig — 14.000. Ugyanakkor 1957-ben a bankok 50%-a rendelkezett az ország valamennyi kereskedelmi bankjánál elhelyezett betétek kb. 38%-ával. Oriásira, 21%-ra emelkedett a bankok részvétele a részvénytőkében. (1900-ban nem haladta meg a 8%-ot). A hitelintézetek kezében van az államadottsági kötvények több, mint $\frac{2}{3}$ része (1919-ben — $\frac{1}{3}$ része).

III. Jelentősen előrehaladt a bank- és az ipari tőke összefonódása, ill. az e bázisra támaszkodó fináncetöke és fináncoligarchia kialakulása. Az USA gazdasági életében pl. nyolc nagy fináncsoport uralkodik. Még inkább elterjedt az a „részvételi rendszer”, amelyet Lenin — a fináncoligarchia uralmának meghatározása során — döntő jelentőségűnek tartott. Kiterjedt és megerősödött a bank- és az ipari monopóliumok vezetőinek személyi uniója. Az USA-ban 400 gyáros és bankár bírja az ösztőke $\frac{2}{5}$ része felett rendelkező 250 legnagyobb részvénytársaság igazgatói pozícióinak egyharmadát.

IV. A jelenlegi helyzet további sajátos vonása az, hogy a tőkekivitel jelentős mértékben közvetlenül az állam hajtja végre, ill. az állam vállal érte kezességet. A külföldön elhelyezett amerikai tőke egyharmada (1959-ben) az USA kormányé (1939-ben — 0). A külföldön elhelyezett tőkék legnagyobb része az USA-é (98 milliárdból 54), s úgyszintén a befektetett tőke után nyert profit túlnyomó része is. Az USA a kapitalista világ legfőbb kizsákmányolója.

V. Lenin megállapította, hogy a legnagyobb monopolista szövetségek között világméretben kötött megállapodások a tőke és a termelés világméretű koncentrációjához vezető új lépcsőfokok, nemzetközi kartellek létrejöttét eredményezték. Supermonopóliumok alakultak. Napjainkban a világnak a tőkés szövetségek közötti felosztása már államközi megállapodások útján is történik, (ilyenek pl. az „Európai Szén- és Acélközösség”, a „közös piac”, „az európai szabadkereskedelmi egyesülés”) s az állammonopoltőke ezekben nyilvánítja ki akaratát a nem-szocialista világ küzdőterén.

VI. A világalurmi törekvések a kapitalista világ újrafelosztásáért folytatott állandó egymás közötti harcra ösztönzik a főbb imperialista államokat.

Napjainkban az imperialista körök egyik jellemző vonása az, hogy új formákat keresnek a volt gyarmati és függő országok gazdasági és politikai leigázásához, volt piacaik megtartásához és újak szerzéséhez. Az imperialista országok igyekeznek megtartani és megerősíteni „befolyási övezeteiket”: Anglia — a font-sterling zónát, Franciaország — a frank-zónát, Belgium, Hollandia, Portugália és más gyarmattartó országok — a saját „támaszpontjaikat”.

A világaluralomra törő amerikai imperializmus — melyet nem elégt ki a saját „dollár-övezete” (Latin-Amerika, Kanada) — a nyugat-európai országok erős és elszánt vetélytársaként jelentkezik. A gyarmattartó hatalmak blokkját vezető amerikai imperializmus arra törekszik, hogy befolyása alá vonja az újonnan alakult nemzeti államok gazdasági életét, hogy ezekben az államokban megszilárdítsa a továbbiakban politikai befolyását is.

A gyengén fejlett országok leigázásának „hagyományos” gazdasági módszereihez az utóbbi időben a tőkekivitelnek új módszere csatlakozott: az ún. „technikai segítségnyújtás”. Az imperialista államok „technikai segítségnyújtása” lényegében a behatolás módszere. A „beruházási megállapodások” nem mások, mint a gyenge és függő országokra kényszerített kizsákmányoló egyezségek.

Kétségtelen azonban, hogy a szocialista világrendszer jelenléte, az imperializmus pozícióinak általános gyengülése s az elnyomott népeknek független nemzeti fejlődésükért folytatott hősi harca ellensúlyozza az imperialista hatalmak terjeszkedési terveit.

Fokozódott a kapitalizmus parazita és rothadó jellege

A jelenlegi kapitalista világrendszert a hanyatlás és a bomlás folyamata jellemzi

a) A kapitalista világban rendkívül kiéleződött a termelő erők és a termelési viszonyok konfliktusa. A végbement tudományos-technikai forradalom s a munkások termelési szakképzettségének tökéletesedése következtében jelentősen megnövekedett termelő erők — még inkább mint valaha — a megfulladás veszélye fenyegeti a kapitalista burokbán. Az imperialista kapitalizmus a társadalmi fejlődés fékezőjévé vált. A monopóliumok nyomán elkerülhetetlenül bekövetkező pangási és rothadási tendencia különösen szembetűnő napjainkban. Természetesen, a kapitalista országok tudomány és technika így vagy amúgy azért fejlődik, bár rengeteg nehézséget szül s tengernyi bajt okoz a lakosságnak ez a kapitalista technikai fejlődés. Vegyük például a termelés automatizálásának példáját. Milyen nehezen megy végbe ez a folyamat a kapitalista or-

szágokban, ahol — a szocializmustól eltérően — munkanélküliséget vált ki. A világban végbemenő tudományos-technikai forradalom számára szűknek bizonyulnak a kapitalista keretek, tehát — társadalmi ellentéteket támasztva — megingatja a kapitalista rendszert. A fejlődés egész menete azt bizonyítja, hogy a legújabb technika — a kommunizmus technikája.

A kapitalizmus uralma nélkül a nem-szocialista országok számos feladatukat azonnal meg tudnák oldani s több más feladatuk számára is nyitva állna minden út a megoldáshoz.

b) A világban végbemenő technikai forradalommal kapcsolatosan beteges eltolódás figyelhető meg a kapitalista országok iparának struktúrájában. A kapitalista országok számos olyan iparággal rendelkeznek, amelyek már az első világháború előtt megvoltak: szén-, textil-, vasúti közlekedés. Új iparágak is vannak, amelyek az első világháború után lendültek fel: a gépkocsi- és repülőgépgyártás, vegyipar. És végül vannak olyan új iparágak, amelyek a második világháború folyamán fejlődtek ki: ilyenek az elektronika, a polimerek kémiája stb. A jelenlegi periódus sajátos vonása az, hogy míg a XIX. században, sőt még a korai imperializmus szakaszában is, ha az élenjáró iparágak háttérbe is szorították a régieket, nem vezettek azok hanyatlásához, most azonban a legújabb iparágak fejlődése a régi iparágak rovására történik, s az újak is egyhelyben topognak. Mindennek következtében mélyül a kapitalista termelés anarchikus jellege.

c) A kapitalizmus rothadó és parazita jellegéről tanúskodik a kapitalista gazdasági élet fokozódó ingatagsága s a számos és különböző gazdasági megrázkódtatás is.

A ciklikus túltermelési válságok továbbra is elkerülhetetlen kísérői a kapitalizmusnak, ha bekövetkezési idejük rendje és jellegük meg is változott. Nem helytállóak a háború utáni kapitalizmus harmonikus, azaz nem-ciklikus, továbbá a megrekedt, azaz ismét csak nem-ciklikus fejlődéséről szóló elképzelések sem. Miben rejlik a jelenlegi túltermelési válságok sajátos vonása? Mindenekelőtt — gyakoribbakká váltak. A kapitalizmus praemonopolista szakaszában a válságok hozzávetőlegesen tízevenként ismétlődtek. A korai imperializmus korában (1900 — 1929) a válságok átlagosan hetévenként ismétlődtek, míg a kései imperializmus idején (1948 — 1961) a világ termelésének mintegy felét produkáló USA-ban a válságok már 3 — 4 évenként jelentkeznek. Ezenkívül az USA-ban a háború utáni válságok az elmélyülés tendenciáját mutatják.

Év	Az ipari termelés hanyatlása
1948 — 1949	8%
1953 — 1954	10%
1957 — 1958	14%

Az USA — e legerősebb kapitalista ország — elegendő nyersanyaggal rendelkezik. Jelentős az üzemekívül helyezett, tétlenül álló munkapadoknak és gépeknek a száma is (a termelési kapacitás 20%-a nincs megterhelve). A munkások milliói vágnak munka után. A lakosság alapvető szükségletei terén is igen sok igény marad kielégítetlenül. A létfenntartás ugyanakkor drágul, magasra szöktek az élelmiszerek és a ruházati cikkek árai, felemelték a lakbéreket, minek következtében csökkent a dolgozók vásárlóképesége, azaz végeredményben az áruk eladatlanok maradtak, a termelés csökken. Ime — a kapitalista rendszer egyik legszembetűnőbb fonák vonása.

Egy sor ország, s köztük elsősorban az USA, gazdasági élete kikerült a rövid ideig tartó fellendülés fázisából, s a válság szakaszába lépett. Az USA termelése az elmúlt év utolsó öt hónapja alatt 7%-kal csökkent. A válság különösen erősen érintette a kohóipart. 1961 januárjában az USA kohóipara csak 38,6%-ban vette igénybe termelési kapacitását acéolvasztáshoz. A munkanélküliség január közepére hivatalos adatok szerint már 5,5 millió embert érintett (az összmunkaerő 7,6%-át), Ezenkívül mintegy 1,5 millió munkást csak csökkentett munkaidőben foglalkoztattak.

Angliában 1960 tavaszán kezdődött a pangás, sőt a termelés csökkenése. Egyre inkább szemmel látható, hogy az ország gazdasági élete nehéz szakaszba lép — hangzik az „Economic Review” című angol folyóirat következtetése. Lelassult az ipari termelés Nyugat-Németországban, Olaszországban és egy sor más kapitalista országban is. Pedig a válság még csak most kezdődik.

A ciklikus túltermelési válságokkal egyidejűleg különböző jellegű valuta- és költségvetési válságok, a fizetési- és kereskedelmi mérleg válságai, nyersanyagválságok

s mezőgazdasági válságok marcangolják a kapitalista gazdasági életet. A kapitalista világ nem tud kilábalni az inflációs válságból, amely hol kiéleződik, hol enyhül, de állandó kísérője napjaink imperializmusának.

A kapitalista világban valuta-válság állt be. 1957-ben az USA állami páncélpincében, a Knox-erődben, 23 milliárd dollárnyi aranyat őriztek. Mostanában ebből csak 17.620 millió maradt ott. A külföldi katonai kiadások több mint 5 milliárdnyi aranyat emésztettek fel. Esett a dollár vásárlóképesége is: mindössze 47 centet ér. A dollár lényegében féldollárrá vált.

d) Növekedőben van az imperialista országok parazita elemeinek száma. A tőkés osztály nagy része értékpapírjainak jövedelméből élő, tipikus járadékélvezővé vált. Az a tény, hogy a nagy vállalatok fizetett tisztviselőik által irányított részvénytársaságok kezébe kerültek, sőt egy sor vállalat az állam tulajdonába ment át, szembeszökően bizonyítja azt, hogy a burzsoázia feleslegessé vált a modern termelőerők irányításában. A kapitalista termelési mód magukat a kapitalistákat a felesleges emberek csoportjába szorítja.

e) Erősödik a militarizmus. A nemzeti jövedelemnek mind nagyobb részét fordítják hatalmas hadseregek fenntartására, fegyverkezési hajszára. Ez a jelenség a kapitalizmus rothadásának egyik szemléletes jele. Az USA-ban a tudósok és mérnökök több mint egyharmada a hadiiparban nyer foglalkoztatást. Nem kevesebb, mint 5 millió ember közvetlenül és teljes egészében a fegyverkezési hajsza megvalósításán dolgozik. A nagyobb kapitalista országok össztermelésének 15–20%-át a haditermelés alkotja.

A kapitalizmus az ember alkotó szellemét az emberiség ellen fordítja, a tudomány felfedezéseit pusztító háború borzalmas eszközzé teszi. A kapitalizmus eltorzította a termelés értelmét. Anyagi javak helyett a pusztítás eszközeit gyártja. Az imperializmus gazdasága a pusztítás gazdaságává lett, a kapitalizmus pedig a maga teljes egészében — emberiségellenes rendszeré.

A rothadás az imperializmus jelenlegi legfőbb országában, az Amerikai Egyesült Államokban jelentkezik a legerőteljesebben. Az USA-monopoltőke képtelen kihasználni a meglévő termelőerőket. A leggazdagabb kapitalista ország a nagymértékű, krónikus munkanélküliség országává vált. Állandósult az ipar részleges kihasználatlansága. A dolgozók életszínvonalának terhére roppant mértékben megnövelték a katonai költségvetést. Ennek ellenére a háború utáni esztendőkből lelassult a termelés növekedésének üteme, alig múlta felül a lakosság szaporodását (az 1954–1960 évek folyamán a lakosság átlagosan 1,7%-kal, a termelés pedig 2,4%-kal növekedett). Az ipari termelés egy főre eső növekedése ezekben az években mindössze 0,7%. Az USA gazdasága militarista gazdasággá deformálódott. Az 1961/1962. évi állami költségvetés-tervezet szerint a 80,9 milliárd dollárból a közvetlen katonai kiadások 47,4 milliárd dollárt, azaz 58%-ot emésztettek fel. Az USA szövetségi kormánya által teljesített felvásárlások 85%-át hadianyagok képezik.

A kapitalizmus általános válsága idején az imperializmus még agresszívebbé vált. Az imperializmus agresszívebb azért, mert élén az amerikai imperializmus áll, mert az újjáéledő nyugat-német imperializmus revansista terveket melenget, mivel az egyre újabb sikereket arató szocialista világgal szemben érzi elkerülhetetlen pusztulását és mivel a kapitalista országokon belül érlelődnek a kapitalizmus sírásójának, a proletariátusnak erői. Mint ismeretes, a történelem által pusztulásra ítélt osztály sohasem óhajtja önszántából elhagyni a politika színpadát. A haldokló imperialista rendszer pedig különösen veszélyes, mivel agonizálásában pusztító rakéta-magfegyverrel fenyegeti a világot. Mindez a kapitalizmus fokozottan rothadó és parazita jellegét bizonyítja.

Sokasodnak, növekednek és mélyülnek a kapitalista rendszer belső ellentétei

A jelenlegi kapitalista rendszer ellentéteit három alapvető csoportra bonthatjuk:

Első csoport: az imperialisták közötti ellentétek. Az imperialista kapcsolatok rendszeréből következően az imperialisták közötti ellentétek ma sokkal élesebbek, mint bármikor korábban. Először: leszűkült az imperialista uralom szférája. Másodsor: a piacok problémája ma sokkal élesebb, mint az első világháború után avagy a második világháborút követő első évtizedben volt. A kapitalista piac nem képes felvenni a megnőtt termelést. Megnövekedett a kapitalista országok világkereskedelme és ipari termelésének színvonala közötti különbség. A kapitalista országok ipari termelése, az 1937. évihez viszonyítva, 1959-re több mint kétszeresére bővült (2,3). Ugyanakkor a világkereskedelem felvívóképesége csupán a háború előttinek felelt meg. Ezenkívül a — bár megszakításokkal és lassú ütemben, de mégiscsak — növekedő termelés mind újabb és újabb külső piacokat követel. A végbemenő technikai forradalom megnövelte a termelt áruk mennyi-

ségét, új nehéz problémát teremtve a kapitalista világereszkedelem számára. A főbb kapitalista országok exportjában a termelőeszközök arányának megnövekedése szintén élezi a piacproblémát.

Az „integráció” jegyében keletkezett új, államok közötti szervezetek végső soron az imperialista országok közötti ellentétek és harc fokozódásához vezetnek. A legnagyobb tőkés csoportok ezeket az új szervezeti formákat felhasználva törekszenek a kapitalista világpiac újrafelosztására, s arra, hogy mint erősebb imperialista államok behatoljanak gyengébb partnereik gazdasági életébe. A jelenlegi kapitalizmus jellemző vonásai: nemzetközi monopóliumok létesítése, a különböző országok mammutmonopóliumai között a kapitalista világpiac felosztásáról, az árpolitikáról s a termelés mértékéről kötött egyezségek, az egymással és a saját soraikon belül folytatott harc.

Végül figyelembe kell venni a következő tényezőt. Az USA-imperializmus arra törekszik, hogy a katonai blokk-politika és a „gazdasági segítség”, mint legfőbb segéd-eszközök igénybevétele révén egy sor államra kiterjessze befolyását. A nyugat-európai országokban eszközölt amerikai tőkebefektetések összege 1959 végén 18,5 milliárd dollárt tett ki (1946-ban — 6,2 milliárd volt).

Jellemző ezzel kapcsolatban Anglia „fordizálása”. Az amerikai tőke felvásárolja az angol ipart. Ford 358 millió dollárért összevásárolta egy angolai vállalatnak mindazon részvényeit, amelyek angolai részvényesek kezén voltak. Ezt megelőzően egy angolai olajvállalat (Trinidad Oil) 63 millió font sterling értékben átment az amerikai „Texas Oil Company” társaság kezébe. Tárgyalások folynak amerikai cégekkel a „Handley Page” angol repülőgépgyár eladásáról, amelyben négymotoros, lökhajtásos bombázókat és utasszállítókat gyártanak. A fejlett kapitalista országok monopolista oligarchiája az amerikai imperializmussal szövetkezik, és saját önző osztályérdekeiért hajlandó feláldozni az ország szuverinitását, arra számítva, hogy az USA-imperialisták segítségére lesznek a felszabadító erők elnyomásában, a dolgozók demokratikus szabadságjogainak eltiprásában, a nép által a társadalmi haladásért folytatott harc elnyomásában.

A kapitalizmus egyenlőtlen fejlődésének következtében állandóan változik az imperialista országok egymás közötti erőviszonya. Az imperialisták közötti ellentétek (éppen úgy, mint ezidáig, vagy talán még fokozottabb mértékben) magukban hordják az imperialista háborúk veszélyét. S ha nem kerül sor egy új világháborúra, ez egyáltalán nem az imperialisták érdeme: a szocialista világ léte és ereje tartja vissza és fékezi az imperialistákat.

Az ellentétek második csoportja: az imperialista és a nem-imperialista kapitalizmusok közötti ellentétek csoportja. Mindenekelőtt megjegyezzük: a revizionisták a marxizmus-leninizmus híveit rágalmozva azt hangoztatják, hogy a marxisták egységesnek tekintik az egész kapitalista világot és a legfőbb kapitalista országokra jellemző típusokra és formákra bontják.

Abból a tényből azonban, hogy a világban létezik egy kapitalista rendszer, egyáltalán nem következik, hogy ez a rendszer egyforma, egyenértékű országokból tevődik össze. A marxizmus-leninizmus követői egymástól eltérő típusú országokat különböztetnek meg a jelenlegi kapitalista rendszeren belül. Nem szólva a gyarmattartó és a gyarmatjellegű országokról, megkülönböztethetjük a főbb imperialista országokat (ilyenek az USA, Anglia, Nyugat-Németország, Olaszország, Franciaország), a kis imperialista országokat (mint például Belgium, Hollandia) valamint a nem-imperialista kapitalista országokat (mint például Finnország stb.).

Az imperialistáknak az a szándékuk, hogy a nem-imperialista kapitalista országokat bevonják a fegyverkezési hajszába, egy új agresszív háború előkészítésébe, a szocialista államok ellen irányuló aknamunkába. Az imperialisták (s elsősorban az amerikaiak) szeretnék gazdaságilag befolyásuk alá vonni ezeket az országokat. A nem-imperialista kapitalista országok — amikor gazdasági és politikai függetlenségük fenntartására törekszenek — törvényszerűen a semlegesség álláspontjára jutnak. Álláspontjuk ellenzésre talán az imperialistáknál. Ezért van az, hogy míg a múltban nem került és nem kerülhetett sor komolyabb politikai nézeteltérésre az imperializmus és a nem-imperialista kapitalizmus között, addig a kapitalizmus általános válságának jelenlegi szakaszában már felmérhető szakadék tátong az imperializmus és a nem-imperialista kapitalista országok között.

Az ellentétek harmadik csoportja: a gazdasági téren gyengén fejlett országok s imperialista anyaországaik között áll fenn. Ezek az igen fontos ellentétek új szakaszba értek, mivel számos, gazdaságilag elmaradott ország kivívta politikai függetlenségét. Az önálló fejlődés útjára lépve megnövekedtek az imperialistákkal szemben fennálló ellentéteik. Az iparilag fejlett és gazdasági téren elmaradott országok közötti gazdasági különbségről tanúskodnak az alábbi adatok:

1959	A fejlett kapitalista országok	A gazdaságilag elmaradott országok
Lakosság	603 millió	1283 millió
Terület	32,3 millió km ²	68 millió km ²
Acéltermelés	204 millió tonna	6 millió tonna
Elektromos áram termelés	1604 milliárd kw/6	120 milliárd kw/6

Az elmaradott országokat kizsákmányoló s monopolextraprofitra szert tevő imperialista gyarmatosítók mindenképpen akadályozni ezeknek az országoknak a fejlődését, igyekeztek konzerválni feudális és prefeudális rendjüket. A régi formájú gyarmati rendszer széthullása — korunk egyik legnevezetesebb eseménye — nem jelenti az anyaországok és volt gyarmataik azonnali egyenrangúvá válását. Az imperialisták még erős gazdasági pozíciókkal rendelkeznek itt, s a gazdasági függőség szálaival igyekeznek behálózni ezeket az állami függetlenségre szert tett országokat. E felszabadult országok a jövőben is erősen fogják érezni a monopolisták nyomását, mivel fejlődésükhöz elengedhetetlenül szükséges bizonyos felhalmozás, az imperialisták viszont egyenlőtlen cserepolitikájukkal, konkurenciájukkal, pénzügyi nyomásukkal akadályozzák a szükséges felhalmozást, arra törekszenek, hogy ezeket az országokat megtarthassák nyersanyagbázisnak, profitforrásnak. Jellemző, hogy az imperialista és az elmaradott országok gazdasági színvonala közti különbség egyelőre nem csökkent.

Az USA, a legjelentősebb nemzetközi kizsákmányoló, a kapitalista országok között a legerőteljesebben veszi ki részét az ázsiai és különösen a latin-amerikai országok kirablásában, a legerősebben akadályozza ezen országok fejlődését. Fokozódik többek között az amerikai tőkebehatolás Afrikába. A kongói és a laoszi véres események, a kubai diverzió és intervenciók fenyegetés, s az egyéb országok elleni aknamunka mind azt bizonyítja, hogy az amerikai imperialisták semmi elől sem hátrálnak meg, ha idegen népek elleni leigázási kísérletről van szó.

A politikai önállóság megerősítése, az agrárkérdés megoldása, a feudalizmus maradványainak felszámolása, az imperialista uralom gazdasági gyökereinek kigyomlálása, a külföldi monopóliumok korlátozása és kiszorítása a gazdasági életből, a nemzeti ipar létrehozása és fejlesztése, a lakosság életszínvonalának emelése, a társadalmi élet demokratizálása, békeszerető, független külpolitika, a szocialista táborral és más baráti országokkal folytatott gazdasági és kulturális együttműködés fejlesztése — mindezek a feladatok csak az imperializmus ellen folytatott rendíthetetlen harc során valósíthatók meg sikerrel. Elkerülhetetlen a gyarmati rendszer összeomlása, s ennek bekövetkezte az imperializmus további gyengülését fogja jelenteni.

Az imperializmusnak Lenin által feltárt ellentétei tehát nem szűntek meg, hanem erősödtek, meggyorsítva a kapitalista rendszer pusztulási folyamatát.

A fő csapás — a kapitalista monopóliumok ellen

A fejlődő szocialista világrendszer körülményei között fennálló jelenlegi, kései imperializmusban, a kapitalizmus általános válságának új szakaszán, még élesebbekké és elmélyültebbekké váltak az osztályellentétek.

A monopóliumoknak a burzsoá állam teljes hatalmára támaszkodó uralma a munkásosztály kizsákmányolásának fokozásához vezet. A monopolista tőke új módszerekkel, elsősorban a munka intenzitásának növelésével fokozza a munkásosztály kizsákmányolását.

A proletariátusnak a kapitalista rendszer lényegéből fakadó létbizonytalansága napjainkban még élesebb jeleget öltött. A monopolkapitalizmust védő ideológusok ugyan azt állítják, hogy a burzsoá országokban „jövedelemkiegyenlítődség” van folyamatban, ezzel szemben a valóság az, hogy szélsőséges vagyoni polarizáció megy végbe a monopolista oligarchiák és a lakosság legszélesebb rétegei között. A munkásosztály csupán kitaró harc eredményeként s csupán egyes országokban tudta elérni egy sor égető követelésének teljesítését, de azt sem tartós jelleggel. Az államapparátust felhasználó monopolisták a saját maga által okozott káosz és megrázkódtatások következményeit a munkások vállaira igyekeznek áthárítani; támadást folytat a munkásosztály életszínvonala ellen. Angliában például a létfenntartás költsége 1960 végén 1,8%-kal volt magasabb, mint egy évvel korábban, az USA-ban pedig 1,4%-kal. Az ún. „ínség-törvényt” a parlamenten keresztül hajszoló belga monopóliumok új adók bevezetésével és szociális szükségletekre előirányzott tételek csökkentése révén — azaz a munkások rovására

— kívánnak 20 milliárd frankra szert tenni, hogy fedezhessék kongói veszteségeiket és fegyverkezési hajszájuk költségeit. Számos kapitalista országban az életszínvonal még a háború előttit sem éri el. A burzsoázia ígéretei ellenére csupán egyes országokban és csupán átmenetileg sikerült elérni a teljes foglalkoztatottságot.

A lakosság létbizonytalansága s az imperialista országok uralkodó köreinek politikai esztelensége éles elégedetlenséget vált ki a munkásosztály soraiban. A proletariátus osztályharca mind átfogóbbá és elmélyültebbé válik. Mint a belgiumi példa bizonyítja, a sztrájkmozgalom igen nagy tömeget fog át és kitartó jellegű. A sztrájk ismételt és rendkívüli határozottsággal fedte fel a jelenlegi kapitalista állam, mint a profit biztosítása érdekében a szervezett erőszakhoz s fegyverhez folyamodó monopolista oligarchia érdekeit védelmező bizottság igazi természetét. Hivatalos adatok szerint 1960-ban az USA-ban 3300 sztrájk zajlott le, amelyekben 1 400 000 munkás vett részt. Az osztályharc régi célpontjai mellett újak is jelentkeznek: harc a militarizmus és a fegyverkezési hajszá ellen, harc a monopoltőke mindenhatósága, a gyarmati háborúk és az elnyomás ellen. A proletariátus osztályharcában új formák és módszerek jelentkeznek.

A jelenlegi helyzet sajátos vonásaként állandóan szűkül a monopoltőke társadalmi bázisa. Lényegében a jelenlegi kapitalista társadalom valamennyi osztálya és társadalmi rétege, különböző mértékben és különböző okokból, objektíve szembenáll a monopoltőkével. A monopoltőke mindenhatósága nem csupán a munkásosztály érdekeit sérti, hanem a parasztok és a farmerek tönkremenésében és elszegényedésében is a monopoltőke a tettes. Az amerikai farmerek jövedelme például az 1952. évi 15,3 milliárd dollárról 1959-re 11,8 milliárd dollárra, azaz egynegyedével csökkent. Ugyanezen idő alatt a farmok száma 776 000-re apadt.

Az a tény, hogy a monopoltőke állam-monopoltökkévé változott, fokozta a monopóliumok és a burzsoázia nem-monopol rétegei közötti eltávolodást. A monopoltőke kiszorítja és tönkretesz a közép- és kisvállalkozókat, a fennmaradókat pedig befolyása alá vonva lényegében megfosztja önállóságától és függetlenségétől. Lenin rámutatott arra, hogy tökéletes imperializmus, amely teljes egészében átváltoztatná a kapitalizmust, nem létezik. A valóság mozaik-jellegű: a heterogén jelleg a jelenlegi kapitalizmusnak is jellemző vonása. Természetesen az imperializmus — mint a csúcs —, s a régi kapitalizmus, mint alapszint viszony nem maradt változatlan. A korai imperializmusban a nem-monopolizált vállalatok még megtartották bizonyos fokú önállóságukat. És manapság? Először: a döntő iparágakban már majdnem teljesen eltűntek a nem-monopolizált vállalatok (kohászat, gépgyártás, szerszámgépgyártás stb.). Másodszor: a kis- és közép-jellegű ipari vállalkozások lényegében elveszítették függetlenségüket, és vazallus módjára függnek a monopóliumoktól. Harmadszor: a közszolgáltatás terén működő nem-monopolizált vállalatok, habár névlegesen nincsenek is bekebelezve, — ténylegesen szintén a monopóliumok befolyása alatt állnak.

Lenin kifejtette, hogy az imperializmus kezdeti szakaszán általános volt a vagyonos osztályok átállása az imperializmus oldalára. Az imperializmus jelenlegi, kései szakaszában a nagy monopóliumok nyomása mind súlyosabban nehezedik a nemzet minden rétegére. Ennek következtében a burzsoá társadalom alapvető osztályellentétének, a munka és a tőke közötti ellentétnek a kiéleződésével egyidejűleg a jelenlegi szakaszban mélyül a monopolisták maroknyi csoportja és a nemzet valamennyi rétege közötti ellentét is.

A munkásosztály, a parasztság, az értelmiség, de a városi kis- és középpolgárság is életbevágóan érdekelt a monopóliumok uralmának felszámolásában. Ez a tény a monopóliumok hatalmának korlátozását célzó rendkívül széles, együttes népi megmozdulások számára teremti meg a feltételeket. A város és a falu dolgozói a békéért, demokráciáért és a társadalmi haladásért folytatott harc jelszavai alatt tömörülnek a munkásosztály körül.

Az új osztályerőviszonyok s a kapitalizmus általános válságának új szakasza új lehetőségeket teremt a kommunista pártok számára elkövetkező történelmi jelentőségű feladataik megoldásához.

A jelenlegi nemzetközi helyzet reális lehetőséget nyújt arra, hogy a szocialista tábor, a nemzetközi munkásosztály, a háború ellen fellépő valamennyi ország nemzeti felszabadító mozgalma s valamennyi békeszerető erő egyesített, világméretű erőfeszítése révén elejét vegyülk egy újabb világháborúnak. A béke nem jön magától, hanem ki kell vívni. Kívívni pedig csak a háborúk forrása, a monopoltőke elleni önfeláldozó harcban lehet.

A kommunisták vallják a békés egymás mellett élés elvét s a békeharc zászlaja alá a legszélesebb rétegeket egyesítik, de ugyanakkor egyáltalán nem tagadják az osztályharcot, sőt ellenkezőleg, szükségesnek tartják fokozni a harcot a szocialista eszmék

győzelméért, a szocializmus teljes győzelméért. A marxizmus—leninizmus hívei tudják: a különböző társadalmi rendszerű államok egymás mellett élése csupán egyik formája a nemzetközi méretekben folyó osztályharcnak, a gazdasági, politikai, ideológiai harcnak.

A reformisták, revizionisták számára a háború elkerülése egyet jelent a status quo biztosításával, azaz a jelenleg fennálló helyzet változatlanóságával. A helyzetek azonban nem állandóak. Az élet nem állhat meg egy helyben. A kapitalista s a gazdaságilag elmaradott országokban rendkívül sok a megoldatlan, égető társadalmi probléma; a lét változatlanóságának követelése tehát lényegében a társadalmi változások ellenzését jelenti. A marxisták—leninisták számára a békéért és a békés együttélést folyó harc a haladásért folytatott harccal párosul. A béke a társadalmi haladás megvalósításának fontos előfeltétele.

A marxizmus—leninizmus tanításaiából kiinduló kommunista pártok mindig elnezték a forradalom exportját. Ugyanakkor határozottan harcolnak az ellenforradalom imperialista exportja ellen is. Véleményünk szerint az ilyen vagy amolyan társadalmi rendszer megválasztása minden egyes ország népének elidegeníthetetlen joga, s a szocialista forradalom minden egyes ország belső fejlődésének eredménye, a társadalmi ellentétek végső kiéleződésének szülötte.

A marxizmus—leninizmus hívei nem csupán a háborúkból vezetik le a forradalmat. Egyáltalán nem állítják, hogy a kapitalizmus általános válságának minden egyes szakasza egy-egy világháborúhoz kapcsolódik. Ez így volt a kapitalizmus általános válságának első két szakasza esetében, azonban nincs így a jelenlegi szakaszban. Az imperializmus mélyén rejtőző ellentétek nem csupán háborúk útján törhetnek felszínre (amint az az első és a második világháborúk esetében történt), hanem békés együttéléssel s az egymással szöges ellentétben álló két rendszer, a szocialista és a kapitalista rendszer harcával kapcsolatos, rendkívüli jelentőségű történelmi eseményekben is. „A proletárforradalom nem csupán háborús megrázkódítások eredménye, hanem mindenekelőtt az osztályharc fejlődésének és a kapitalizmus belső ellentéteinek következménye.” (N. Sz. Hruscov : „A kommunista világmozgalom új sikereiért”.)

Az imperialista országok proletárforradalmainak érlelődése bonyolult folyamat, amely megköveteli, hogy lépésről lépésre, minden egyes kérdésben külön történjék a széles tömegek megnyerése a forradalmi proletariátus számára. E folyamat a tömegek harcoss, töke-ellenes szervezését és tömörítését követeli. Csak a harc neveli a kizsákmányoltak osztályát, csak a harcban tudatosodik benne saját ereje, csak a harc szélesíti a proletariátus látókörét, kelti életre képességeit, világosítja fel, edzi akarátát. A proletariátus magavívta harcát, harci tapasztalatgyűjtését semmivel sem szabad helyettesíteni.

A győztes proletariátus elsősorban lelkesítő példamutatásával, a szocializmus fölényének bizonyításával nyújtja segítséget a kapitalista országok munkásmozgalmának. Ugy szintén nagy jelentőséggel bír a Szovjetunió és a szocialista tábor külpolitikája, mivel e politika nyomán a világ népei a békés együttélést, a népek közötti békéért folytatott harcról alkotott elképzeléseiket a szocializmussal, a kommunizmussal kapcsolják össze.

A kapitalista országok dolgozóira igen mély hatást gyakorol az imperializmus által elnyomott népek nemzeti felszabadító mozgalma. Kétségtelen, hogy a kapitalizmus nagy válságát, az emberiség egyharmadának a kapitalista rendszerből való kiválását s a munkásmozgalom fellendülését a gyarmati és függő országok is felhasználják arra, hogy közelebb jussanak nemzeti felszabadító mozgalmaik győzelméhez. Az is kétségtelen ugyanakkor, hogy a „fordított tükröződés” is fennáll, azaz a győztes nemzeti felszabadító mozgalmak is hatást gyakorolnak az imperialista országokban a munkás- és az általános demokratikus mozgalomra. Mint Franciaország és Belgium példája bizonyítja, a gyarmattartó hatalmaknak az a törekvése, hogy megtartsák pozícióikat Algírban, Kongóban és egyéb helyeken, élezi az anyaországokban a helyzetet, fokozza az osztályellentéteket, a dolgozóknak az imperializmus és a gyarmattartó rendszer elleni harcát.

A kommunista pártok önfeláldozó harcot folytatnak azért, hogy már a jelenlegi körülmények között is mindent megtegyenek a munkásosztály és a nép érdekeinek védelmében, életfeltételeik javítása érdekében. Midőn a monopóliumok arra törekcsenek, hogy megsemmisítsék avagy a minimálisra csökkentsék a nép demokratikus jogait, a proletariátus élcsapata sikrasszall a társadalmi élet, valamennyi adminisztratív, politikai, kulturális szervezet és intézmény általános demokratizálásáért.

A jelenlegi helyzet sajátos vonása az, hogy a munkásosztálynak a saját követeléseiről folytatott harca mellett (a társadalmi törvényhozás megjavítása, a munkabéremelése, a munkaidő csökkentése stb.) folyik a harc az általános, demokratikus, anti-monopolista átalakulásért is. Ez a harc — egy meghatározott szakaszban — szocialista átalakításokért folytatott harccá is nőhet.

A kommunista és munkáspártok képviselőinek tanácskozása arra a következtetésre jutott, hogy a jelenlegi körülmények között a fő csapást mind határozottabban a kapitalista monopóliumok, az állam-monopolkapitalizmus egész rendszere ellen kell irányítani, mert ezek a fegyverkezési hajszra fő tettesei, a reakció és az agresszió támaszai.

Ezzel kapcsolatos az általános demokratikus követelések programja. E követelések a következők:

- harc a békéért és a nemzeti függetlenségért,
- a demokrácia megvédése és fejlesztése,
- a legfontosabb gazdasági ágak nacionalizálása és demokratikus irányítása,
- az egész gazdasági élet béke és célú felhasználása a lakosság szükségleteinek kiélejtésére,
- radikális földreformok végrehajtása,
- a dolgozók életszínvonalának javítása,
- a parasztság érdekvédelme,
- a városi kis- és középpolgárság érdekeinek védelme a monopóliumok önkényével szemben.

E demokratikus intézkedések megvalósítása — habár, mint ismeretes, nem szünteti meg az embernek ember által való kizsákmányolását — lehetőséget nyújthat a monopóliumok hatalmának korlátozására, a munkásosztály tekintélyének és politikai súlyának növelésére, elősegítheti a legreakciósabb elemek elszigetelését, és megkönnyítheti az ország valamennyi haladó erejének összefogását. E harc folyamán erősödnek a kommunisták és a nép közötti szálak, a nép megérti a szocialista forradalom feladatait és a forradalom megvalósításának szükségességét; e harc során tisztul meg az út a szocialista forradalom előtt. A reformok ilyen jellegű felfogása az egyik gyökeres különbség, amely a marxisták—leninisták és a reformot végcélnak tekintő s a szocialista forradalomért folytatott harcot elvető reformisták között fennáll.

A marxista—leninista pártok mindig azt állították és állítják, hogy a szocialista forradalom végrehajtása és a demokrácia legfelsőbb fokának, a proletárdiktatúrának a bevezetése a kapitalizmus pusztulásának és az új társadalom születésének elengedhetetlen feltétele. Ugyanakkor az egyes országoknak a kapitalizmustól a szocializmushoz vezető útja — formáját tekintve — lehet nem-békés és lehet békés. A szocializmusra való átmenet valamennyi formájának azonban döntő előfeltétele a munkásosztály és kommunista élcsapatának politikai vezető szerepe. A szocialista forradalom fejlődési formái függenek az adott országban az osztályok konkrét erőviszonyaitól, a munkásosztály és élcsapata szervezettségétől és érettségétől, az uralkodó osztályok ellenállásának fokától. A marxista—leninista pártok az illető országok konkrét történelmi és társadalmi viszonyai s a nemzetközi helyzet figyelembevételével határozzák meg a forradalom perspektíváját és feladatait.

*

Az egyre szűkülő kapitalista világban változatlanul folytatódik az imperializmus pozícióinak megingása és gyengülése, az osztályharc erősödése nyomán az imperializmus alapjainak megrendülése s valamennyi ellentmondásának kieleződése. A szocializmus és a népek békeharcának sikerei gyorsítják a történelem progresszív menetét. Elkerülhetetlen az imperializmus végleges csődje és a magasabb típusú társadalom bekövetkezése.

A kapitalizmus általános válsága soha sem volt olyan mélyenszántó, olyan szerteágazó s olyan átfogó, mint napjainkban.

A kapitalista világrendszert elmosó egyetlen közös áradattá egyesülnek korunk hatalmas mozgató erői:

- a szocializmust és a kommunizmust építő népek erői,
- a kapitalista országok munkásosztályának forradalmi mozgalma,
- az elnyomott népek nemzeti-felszabadító harca,
- az általános demokratikus mozgalom.

Nincs olyan eszköz, melynek segítségével az imperializmus megállíthatná ezt az áradatot, megmenthetné a történelem által pusztulásra ítélt rendszerét.